

ชื่องานวิจัย : การวิจัยห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนบ้านโคกสูง
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2
ชื่อผู้วิจัย : นายวิโรจน์ แก้วสอน
ปีที่ทำการวิจัย : ปีการศึกษา 2551

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง ห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนบ้านโคกสูง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทหรือสภาพปัจจุบันของการจัดบริการและการดำเนินงานในห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนบ้านโคกสูง เพื่อศึกษารูปแบบของห้องสมุดมีชีวิตตามความต้องการของผู้ใช้บริการห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนบ้านโคกสูง เพื่อจัดดำเนินโครงการให้มีลักษณะเป็นห้องสมุดมีชีวิตตามความต้องการของผู้ใช้บริการ และเพื่อศึกษาความคิดเห็น/ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการจัดดำเนินโครงการห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนบ้านโคกสูง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมี 4 กลุ่ม ได้แก่ นักเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียนและตัวแทนในชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลความคิดเห็น/ความพึงพอใจเป็นแบบสอบถาม 4 ระดับ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา และใช้สถิติพื้นฐาน สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

ขั้นที่ 1 ศึกษาบริบทหรือสภาพปัจจุบันของการจัดบริการและการดำเนินงานในห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนบ้านโคกสูง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบปัญหาห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนบ้านโคกสูง การศึกษาบริบทหรือสภาพปัจจุบันตามองค์ประกอบสำคัญของห้องสมุด 10 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ตั้ง ด้านอาคาร ด้านการบรรยากาศภายใน ด้านครุภัณฑ์ ด้านทรัพยากรสารสนเทศ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านการจัดบริการ ด้านการจัดกิจกรรม ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ขั้นที่ 2 ขั้นการสำรวจความต้องการของผู้ใช้เพื่อหารูปแบบในการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหารูปแบบห้องสมุดมีชีวิตตามความต้องการหรือข้อเสนอแนะของผู้ใช้บริการ โดยมีองค์ประกอบ 10 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ตั้ง ด้านอาคาร ด้านการบรรยากาศภายใน ด้านครุภัณฑ์ ด้านทรัพยากรสารสนเทศ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านการจัดบริการ ด้านการจัดกิจกรรม ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการดำเนินโครงการห้องสมุดมีชีวิตตามความต้องการของผู้ใช้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเลือกดำเนินโครงการนำร่อง 5 โครงการสำหรับกลุ่มผู้ใช้บริการ 4 กลุ่ม ได้แก่ โครงการสารานุกรมไทย โครงการห้องสมุดสัญจร โครงการค้นหาคนเก่ง โครงการคอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้น และโครงการนำภูมิปัญญาสู่อนาคต

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นการประเมินความคิดเห็น/ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการจัดกิจกรรมของโครงการห้องสมุดมีชีวิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็น/ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการดำเนินโครงการทั้ง 5 โครงการ ผลจากการประเมินมีดังนี้

1. โครงการสารานุกรมไทย

ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อโครงการสารานุกรมไทย โดยรวม พบว่า นักเรียนช่วงชั้นที่ 1-3 มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อคิดเห็นของนักเรียนต่อจัดกิจกรรมโครงการสารานุกรมไทย คือ อยากให้จัดกิจกรรมแบบนี้ทุกปี ควรหารางวัลให้มากกว่านี้ เป็นกิจกรรมที่สนุกมาก และได้ความรู้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียนได้

2. โครงการห้องสมุดสัญจร

ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อโครงการห้องสมุดสัญจร โดยรวม พบว่า นักเรียนช่วงชั้นที่ 1-3 มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อคิดเห็นของนักเรียนต่อจัดกิจกรรมห้องสมุดสัญจร คือ เป็นกิจกรรมที่สนุก และให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้ดี อยากให้จัดกิจกรรมแบบนี้ทุกปี กิจกรรมอ่านให้ฟัง ฟังๆ อ่านได้คล่อง ชัดเจน น่าฟังมาก และควรหาหนังสือใหม่ๆ เกี่ยวกับหนังสือบันเทิงคดีมาเพิ่มเพื่อให้นำอ่านมากขึ้น

3. โครงการค้นหาคนเก่ง

ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อโครงการค้นหาคนเก่ง โดยรวม พบว่า นักเรียนช่วงชั้นที่ 1-3 มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมโครงการค้นหาคนเก่ง คือ ทำให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการเรียนในห้องเรียนได้ สามารถส่งเสริมให้นักเรียนรักการอ่านได้ อยากให้จัดกิจกรรมแบบนี้ทุกปี อยากให้รางวัลให้มากกว่านี้ และอยากให้เพิ่มหรือขยายเวลาในการจัดกิจกรรม

4. โครงการคอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้น

กิจกรรมที่ 1 การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเบื้องต้นให้แก่ นักเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนในชุมชน

ระดับความพึงพอใจของของนักเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนในชุมชนที่มีต่อการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเบื้องต้น โดยรวม พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อคิดเห็นของนักเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียน ตัวแทนในชุมชนต่อการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเบื้องต้น คือ วิทยากรสามารถอธิบายวิธีการสืบค้นข้อมูลได้ดี เข้าใจได้ง่าย เอกสารประกอบจัดทำได้กะทัดรัด ชัดเจน สถานที่คับแคบไปหน่อย ภาพรวมในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติดีมาก ทำให้นักเรียนที่อยู่ห่างไกลความเจริญ สามารถเรียนรู้ความรู้ใหม่ๆ ได้โดยไม่ต้องเดินทางเข้าตัวเมือง และทำให้ผู้ปกครองนักเรียน ตัวแทนในชุมชนสามารถหาความรู้เพื่อมาประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพได้

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมการให้บริการค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และ**กิจกรรมที่ 3** กิจกรรมเปิดโลกกว้างด้วยอินเทอร์เน็ตให้แก่ นักเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนในชุมชน

ระดับความพึงพอใจของนักเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนในชุมชนที่มีต่อการให้บริการค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และกิจกรรมเปิดโลกกว้างด้วยอินเทอร์เน็ต โดยรวม พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อคิดเห็นของนักเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนในชุมชนต่อการให้บริการค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตและกิจกรรมเปิดกว้างด้วยอินเทอร์เน็ต คือ เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์มาก เป็นกิจกรรมที่เปิดโลกกว้างให้แก่ นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน คนในชุมชนได้เปิดโลกในการเรียนรู้ โดยไม่ต้องเดินทางไปแหล่งเรียนรู้นั้นๆ เจ้าหน้าที่ให้บริการดี มีน้ำใจ เป็นกิจกรรมที่ทำให้ครู ผู้ปกครองนักเรียน คนในชุมชนได้พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และ อยากให้เพิ่มจำนวนคอมพิวเตอร์สำหรับสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตอีก

กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมการให้บริการหางานทางอินเทอร์เน็ตให้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนในชุมชน

ระดับความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนและตัวแทนในชุมชนที่มีต่อการให้บริการหางานทางอินเทอร์เน็ต โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน ตัวแทนในชุมชนที่มีต่อการจัดบริการหางานทางอินเทอร์เน็ต คือ เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองนักเรียน และคนในชุมชนได้ลดภาระการเดินทางในการหางาน เจ้าหน้าที่ห้องสมุดให้บริการดี คอมพิวเตอร์สำหรับการสืบค้นมีจำนวนจำกัด

5. โครงการนำภูมิปัญญา สู่นาคค

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมเรียนรู้จากสารคดีขอดีดคิดอันดับ

ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่ต่อการจัดกิจกรรมเรียนรู้จากสารคดีขอดีดคิดอันดับ พบว่า นักเรียนช่วงชั้นที่ 1-3 มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมเรียนรู้จากสารคดียอฮิตติดอันดับ คือ ได้ความรู้ใหม่ๆ มาก ให้เปิดสารคดีให้ดูทุกวัน และอยากให้เปลี่ยนโทรทัศน์ที่ใหญ่กว่านี้

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 1 การเพาะเห็ดนางฟ้า เรื่องที่ 2 การทำเตาถ่านหุงต้ม

ระดับความพึงพอใจของนักเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนในชุมชนที่มีต่อการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การเพาะเห็ดนางฟ้า โดยรวมพบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อคิดเห็นของนักเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนในชุมชนที่มีต่อการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การเพาะเห็ดนางฟ้า คือ วิทยากรมีความรู้ดี วิทยากรถ่ายทอดวิธีการเพาะเห็ดนางฟ้าได้ดี เป็นกิจกรรมที่ดี ที่เปิดโอกาสผู้ปกครองนักเรียน และคนในชุมชนมีความรู้ และสามารถได้นำไปถ่ายทอดให้เครือข่ายคนอื่นๆ ได้ และเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างอาชีพและรายได้

ระดับความพึงพอใจของนักเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนในชุมชนที่มีต่อการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การทำเตาถ่านหุงต้ม โดยรวม พบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อคิดเห็นของนักเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนในชุมชนที่มีต่อการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การทำเตาถ่านหุงต้ม คือ เป็นกิจกรรมที่ดี เป็นกิจกรรมที่สร้างทางเลือกให้ช่วยกันลดภาวะโลกร้อน สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ และวิทยากรมีความรู้ดี ปฏิบัติเป็นต้นแบบอย่างได้อย่างคล่องแคล่ว

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สำนักงานแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (2550-2554) (2550 : 65-80) ได้กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 -2554 ว่ารัฐบาลมุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน โดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญ มีการจัดการพัฒนาต่อยอดในการใช้ประโยชน์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อรักษาองค์ความรู้ดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาให้คงอยู่ และเผยแพร่สู่สากลโดยการสืบค้น ถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาที่อยู่ในตัวคนออกเป็นความรู้ที่ผู้อื่นสามารถเรียนรู้ รวบรวมจัดเป็นคลังข้อมูลในชุมชน และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน อันเป็นโอกาสในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยแล้วนำมาสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งจะเป็นสินทรัพย์ทางปัญญาที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้

นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 29,69) ในมาตรา 22 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้

ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ และมาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษา และนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ มาตรา 29 กล่าวว่า ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริม ความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อ พัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน

ในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 2) ได้ประกาศ นโยบายด้านการศึกษาดำเนินการตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ กำหนดนโยบายปฏิรูป การเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หลักการเรียนรู้ด้วยตนเองและหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นพลังความคิดสร้างสรรค์นิสัยรักการอ่าน การจัดให้มีห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อ การเรียนรู้ประเภทต่างๆ อย่างทั่วถึง และกำหนดนโยบายการบริการระบบห้องสมุดในการพัฒนา ห้องสมุดมีชีวิต (Living Library) ซึ่งคาดหมายไว้ว่า จะช่วยให้คนทั่วไปหันมาใช้บริการห้องสมุด มีนิสัยรักการอ่าน ได้พัฒนาการใช้สื่อการเรียนรู้ต่างๆ ในห้องสมุดและนำไปยกระดับการศึกษา เป็นประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพ ดังนั้นสำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี (ออนไลน์, 2551) กล่าวว่า การนำนโยบายมาสู่แนวทางการปฏิบัติในการพัฒนาห้องสมุดจึงเป็นแนวทางที่ น่าสนใจควรที่จะทำการทดลองดำเนินการ เพื่อให้ผู้ใช้ได้เข้าถึงข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพทุกที่ ทุกเวลา สะดวกและประหยัดค่าใช้จ่าย ตลอดจนการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระดับท้องถิ่น และ ระดับสากลนำกิจกรรมความรู้ในด้านต่างๆ ลงสู่ชุมชนในรูปแบบของเทคโนโลยีสารสนเทศ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะทำให้ห้องสมุดมีชีวิต นอกจากนี้สัมพันธ์ พลังสังคม (2546 : 15) กล่าวว่าห้องสมุดมีชีวิตเป็นห้องสมุดที่มีการพัฒนางานบริการอย่างต่อเนื่อง และการบริการของ ห้องสมุดเป็นหัวใจหลักของห้องสมุดมีชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีนโยบายให้โรงเรียนในสังกัดมี ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนครบทุกโรงเรียน โดยจัดสรรงบประมาณให้จัดซื้อหนังสือ ครุภัณฑ์ ที่จำเป็นสำหรับห้องสมุด เพื่อให้ทุกโรงเรียนจัดห้องสมุดอย่างเป็นระบบและให้บริการแก่นักเรียน บุคลากรในโรงเรียน และประชากรในชุมชนใช้ห้องสมุดได้อย่างคุ้มค่า (พูนศิลป์ ทองหล่อ, 2550 : 2) สำหรับการจัดกิจกรรมห้องสมุดในปัจจุบันถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของโรงเรียน เพื่อ พัฒนาสมอง จิตใจของผู้เรียนนำไปสู่การพัฒนาครอบครัว สังคม และประเทศชาติ (วิระวรรณ

วรรณโท, 2548 : 1) แต่การจัดกิจกรรมในห้องสมุดในปัจจุบันยังพบปัญหาในเรื่อง งบประมาณ และความไม่ทันสมัยของวัสดุอุปกรณ์ (พิทักษ์ พรหมสถิตย์, 2545 : 6)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 (2550 : 15) ได้จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 ปี สนองตอบนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้โรงเรียนทุกโรงเรียนพัฒนาห้องสมุดให้เป็นห้องสมุดมีชีวิต โดยกำหนดเป็นกลยุทธ์ที่ 1 สร้าง ความเสมอภาคและเพิ่ม โอกาสให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานและกลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมการ บริหารจัดการโดยใช้หลักธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ภาคเอกชน และท้องถิ่น ในการจัดการศึกษา

โรงเรียนบ้านโคกสูง ตำบลศรีภูมิ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 เป็นโรงเรียนในโครงการพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงดำริว่า “เป้าหมาย ต่างๆ ที่รวมอยู่มีหลายอย่าง เช่น อยากระวังให้ได้รับความรู้ทางด้านวิชาการ ทางด้านหนังสือดีขึ้น ทั้งให้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง เมื่อมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงก็จะมีความสามารถในการศึกษา สูงขึ้นไปอีก หรือว่ามีความสามารถ มีแรงที่จะประกอบอาชีพได้ดียิ่งขึ้น” (สำนักงาน โครงการ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2545 : 4)

จากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นโยบายของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และยุทธศาสตร์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของแนวคิดทางด้านห้องสมุดมีชีวิต โดยการทำการวิจัย แบบมีส่วนร่วม เรื่อง ห้องสมุดมีชีวิตที่มีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนในชุมชน ขั้นตอนการวิจัยประกอบด้วย ศึกษาความต้องการและ แนวทาง เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมห้องสมุดโรงเรียนบ้านโคกสูง เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และประชาชนในชุมชน พัฒนาห้องสมุดให้เป็นอุทยานแห่งการเรียนรู้ที่มีชีวิต ประเมินผลและจัดทำรายงานผลการดำเนินการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนบ้านโคกสูง ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบหรือสภาพปัจจุบันของการจัดบริการและการดำเนินงานในห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนบ้านโคกสูง
2. เพื่อศึกษารูปแบบของห้องสมุดมีชีวิตตามความต้องการของผู้ใช้บริการห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนบ้านโคกสูง
3. เพื่อจัดดำเนินโครงการให้มีลักษณะเป็นห้องสมุดมีชีวิตตามความต้องการของผู้ใช้บริการ

4. เพื่อศึกษาความคิดเห็น/ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการจัดดำเนินโครงการห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนบ้าน โลกสูง

คำถามการวิจัย

1. รูปแบบการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิตตามความต้องการของผู้ใช้บริการเป็นอย่างไร
2. ความพึงพอใจและความคิดเห็นของผู้ใช้บริการต่อการดำเนินงานของห้องสมุดมีชีวิตเป็นอย่างไร

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อนำผลที่ได้ไปพัฒนาการดำเนินงาน โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการศึกษาบริบทหรือสภาพปัจจุบันของการจัดบริการและการดำเนินงานในห้องสมุดโรงเรียนบ้าน โลกสูง

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการสำรวจความต้องการของผู้ใช้เพื่อหารูปแบบในการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิต

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการดำเนินโครงการห้องสมุดมีชีวิตตามความต้องการของผู้ใช้

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นการประเมินความคิดเห็นของผู้ใช้ต่อการจัดโครงการห้องสมุดมีชีวิต

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู นักเรียน ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้าน โลกสูง และตัวแทนชุมชน 8 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้าน โลกสูง บ้าน โลกสูงใต้ บ้านก้นดอยจูน บ้านบุใหญ่ บ้านกำเปร บ้านหนองสวาย ตำบลศรีภูมิ และบ้านคันธุ์ บ้านสกีวน ตำบลเมืองไผ่ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

การสรุปผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนบ้าน โลกสูง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
บุรีรัมย์ เขต 2 ผู้วิจัยได้สรุปผลตามบริบทหรือสภาพปัจจุบันของการจัดบริการและการดำเนินงาน
ห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนบ้าน โลกสูง ดังนี้

บริบทหรือสภาพปัจจุบันของการจัดบริการและการดำเนินงานในห้องสมุดโรงเรียน บ้านโลกสูง

1. ด้านที่ตั้ง

ที่ตั้งของห้องสมุด อยู่บริเวณจุดศูนย์กลางของทุกอาคารในพื้นที่ของโรงเรียน

2. ด้านอาคาร

อาคารห้องสมุด เป็นอาคารชั้นเดียว ขนาด 3 ห้องเรียน ขนาดพื้นที่อาคาร กว้าง 9 เมตร
ยาว 18 เมตร และขอบเขตส่วนประกอบในห้องสมุดเป็นที่อ่านหนังสือ ขนาดกว้าง 8 เมตร ยาว
18 เมตร มีศาลาอ่านหนังสือ จำนวน 5 หลัง แบ่งพื้นที่ทั้ง 2 ส่วนออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง
ส่วนเก็บหนังสือตั้งแต่หมวด 000-900 ส่วนที่สองเป็นที่อ่านหนังสือสำหรับผู้ให้บริการ ส่วนที่สาม
เป็นห้องสมุดอินเทอร์เน็ตและมุมต่างๆ

3. ด้านการบรรรยากาศภายใน

การจัดบรรรยากาศภายในห้องสมุด ประกอบด้วย มุมพระราชกรณียกิจสมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มุมหนังสือพระราชทาน มุมบันเทิง มุมสืบค้นข้อมูลจาก
Internet มุมหนังสือใหม่ มุมสื่อ IT และมุมอ่านหนังสือ

4. ด้านครุภัณฑ์

ครุภัณฑ์ประจำห้องสมุด ประกอบด้วย ชั้นวางหนังสือ จำนวน 14 หลัง ตู้วางทีวี พร้อม
ทีวีของโครงการปลูกปัญญาความรู้สู่อนาคตพร้อมจานดาวเทียม จากบริษัททรูคอเปอร์เรชั่นส์ จำกัด
(มหาชน) จำนวน 1 ชุด คอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้น จำนวน 28 เครื่อง พัดลม จำนวน 8 ตัว และ
ศาลาอ่านหนังสือ จำนวน 5 หลัง

5. ด้านทรัพยากรสารสนเทศ

ทรัพยากรสารสนเทศ ประกอบด้วย หนังสือ จำนวน 4,511 เล่ม วารสาร จำนวน 52
ฉบับ หนังสือพิมพ์ จำนวน 3 ฉบับ โสตทัศนวัสดุ เทปเสียง จำนวน 126 ม้วน ซีดีรอม จำนวน
284 แผ่น วีซีดี/ดีวีดี จำนวน 126 แผ่น และทรัพยากรสารสนเทศประเภทอื่นๆ ได้แก่ จุลสาร
จำนวน 48 เล่ม กฤตภาค จำนวน 36 เรื่อง ลูกโลก จำนวน 4 ลูก แผนที่ จำนวน 28 แผ่น

6. ด้านบุคลากร

บุคลากรประจำห้องสมุด ประกอบ นายวิโรจน์ แก้วสอน ผู้อำนวยการโรงเรียน
นางสาวจินตนา จันทร์สอน ครูบรรณารักษ์ นางสาวอัจฉราพร อินทร์นุช ผู้ช่วยครูบรรณารักษ์

และนักเรียนที่ทำหน้าที่เจ้าหน้าที่ห้องสมุด รับผิดชอบในการ ยืม – คืนหนังสือ และให้บริการสืบค้น ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตแก่ผู้ปกครองนักเรียนนักเรียน และคนในชุมชน จำนวน 30 คน

7. ด้านงบประมาณ

งบประมาณสำหรับห้องสมุดมีชีวิต ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 – 2551 ประกอบด้วย งบประมาณประจำปี จำนวน 31,500 บาท งบประมาณในโครงการห้องสมุดมีชีวิต จำนวน 554,000 บาท งบพัฒนาจังหวัด 212,000 จำนวน งบบริจาค จำนวน 80,000 บาท

8. ด้านการจัดบริการ

การจัดบริการ ให้บริการกับนักเรียนในโรงเรียน จำนวน 401 คน ครู จำนวน 18 คน ผู้ปกครองนักเรียนนักเรียนและประชากรในเขตที่ใช้บริการ จำนวน 8 หมู่บ้าน 564 ครัวเรือน 2,907 คน

9. ด้านการจัดกิจกรรม

ห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนบ้านโคกสูง มีการดำเนินงานโครงการห้องสมุดมีชีวิต ทั้งหมด 5 โครงการและ 14 กิจกรรม ประกอบด้วย

โครงการสารานุกรมไทย มี 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ตอบปัญหาจากสารานุกรมไทย กิจกรรมที่ 2 อ่านฉลาดคั่นสนุกจากสารานุกรมไทย กิจกรรมที่ 3 เล่าเรื่องจากสารานุกรมไทย

โครงการห้องสมุดสัญจร มี 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ตะกร้าเคลื่อนที่ กิจกรรมที่ 2 อ่านให้ฟัง กิจกรรมที่ 3 ตอบปัญหาชิงรางวัลจากหนังสือตะกร้าเคลื่อนที่

โครงการค้นหาคนเก่ง มี 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 เรื่องเล่าเช้านี้ กิจกรรมที่ 2 ยอดนักอ่าน กิจกรรมที่ 3 ตอบคำถามจากการอ่านนิทาน กิจกรรมที่ 4 วางทุกงานอ่านทุกคน

โครงการคอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้น มี 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 อบรมเชิงปฏิบัติการการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต กิจกรรมที่ 2 ค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต กิจกรรมที่ 3 เปิดโลกกว้างด้วยอินเทอร์เน็ต กิจกรรมที่ 4 การหางานทางอินเทอร์เน็ต

โครงการนำภูมิปัญญาสู่อนาคต มี 2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 เรียนรู้สารคดียอดเยี่ยม ดัดอันดับ กิจกรรมที่ 2 เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

10. ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ห้องสมุดโรงเรียนบ้านโคกสูง มีคอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้น จำนวน 8 เครื่อง และคอมพิวเตอร์เพื่อการอบรมการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ตเบื้องต้นอีก 20 เครื่อง และได้รับบริจาคโครงการปลูกปัญญาของ “ทรูปลูกปัญญา” จำนวน 1 เครื่อง รวมทั้งรวมทั้งหมด 29 เครื่อง พร้อมทั้งโทรทัศน์ จำนวน 1 เครื่อง ซีดี 1 เครื่อง

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนบ้าน โลกสูง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ผู้วิจัยได้อภิปรายตามบริบทหรือสภาพปัจจุบันของการจัดบริการและการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนบ้าน โลกสูง ของผู้ใช้บริการ 4 กลุ่ม ประกอบด้วย ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและคนในชุมชน ได้อภิปรายผลออกเป็น 10 ด้าน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินงานห้องสมุดให้มีลักษณะเป็นห้องสมุดมีชีวิต ประกอบด้วย ด้านที่ตั้ง ด้านอาคาร ด้านการจัดบรรยากาศภายใน ด้านครุภัณฑ์ ด้านทรัพยากรสารสนเทศ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านการจัดบริการ ด้านการจัดกิจกรรม และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศดังนี้

1. ด้านที่ตั้ง

1.1 รูปแบบทั่วไป

หลักการตั้งห้องสมุดโดยทั่วไปมักคำนึงถึงความสะดวกของผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ กล่าวคือควรตั้งอยู่ในบริเวณศูนย์กลางที่สามารถสัญจรไปมาได้สะดวก เข้าถึง ได้ง่าย ดังนั้นสถานที่ตั้งจึงเป็นปัจจัยสำคัญมากประการหนึ่งที่จะช่วยให้ห้องสมุดเกิดความ “มีชีวิตชีวา” ได้หากตั้งอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม อย่างน้อยที่สุดการ “มีชีวิต” ของห้องสมุดเกิดจาก “สิ่งมีชีวิต” ที่เรียกว่า “คน” ที่เข้าใช้บริการอย่างต่อเนื่อง มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา นั่นเอง

1.2 รูปแบบของห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนบ้านโลกสูง

1.2.1 จุดแข็ง

ห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนบ้าน โลกสูง เป็นศูนย์กลางที่มีหมู่บ้านทั้ง 8 หมู่บ้าน จึงเป็นแหล่งที่ผู้ปกครองนักเรียนและคนในชุมชน สามารถเดินทางมาใช้บริการได้สะดวก

1.2.2 จุดอ่อน

แม้ว่าห้องสมุดจะตั้งอยู่ในจุดศูนย์กลางของทุกอาคารในพื้นที่ของโรงเรียน มีความสะดวกสำหรับครู และนักเรียน แต่ไม่สะดวกสำหรับผู้ปกครองนักเรียนและคนในชุมชนที่จะเข้าใช้บริการ เพราะอาคารห้องสมุดมีชีวิตอยู่ศูนย์กลางของอาคารอื่นๆ ไม่สะดวกต่อการจอดรถ หรือเป็นการรบกวนการเรียนการสอนของครูและนักเรียน ดังนั้นควรตั้งอยู่ด้านหน้าของโรงเรียนจึงจะเหมาะสมที่สุด

1.2.3 แนวทางการพัฒนา

แนวทางการแก้ไขจุดอ่อนและเสริมจุดแข็งในด้านที่ตั้งห้องสมุดคืออาคารห้องสมุดควรตั้งอยู่ด้านหน้าโรงเรียน ควรมีป้ายประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน ควรให้ผู้ปกครองนักเรียนคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และควรหางบประมาณมาสร้างอาคารห้องสมุดใหม่

2. ด้านอาคาร

2.1 รูปแบบทั่วไป

ห้องสมุดได้ชื่อว่าเป็น “ขุนพลแห่งปัญญา” อาคารจึงควรมีความโอ้อ่า และมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม โดยเฉพาะห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารชนบทห่างไกล ควรเป็นอาคารที่มีความเหมาะสมกับบริบท มีพื้นที่กว้างขวางเหมาะสมกับการใช้งาน และใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.2 รูปแบบของห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนบ้านโลกสูง

2.2.1 จุดแข็ง

แม้ว่าอาคารห้องสมุดจะไม่สามารถออกแบบให้มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองก็ตาม แต่อาคารห้องสมุดที่มีปัจจุบันจัดว่าเป็นอาคารที่กทนถาวรเหมาะสม และสอดคล้องกับการใช้บริการในระดับหนึ่งของโรงเรียนในโครงการพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

2.2.2 จุดอ่อน

เป็นอาคารชั้นเดียว สร้างในพื้นที่จำกัด เป็นศูนย์กลางของอาคารอื่นๆ

2.2.3 แนวทางการพัฒนา

ห้องสมุดต้องปรับเปลี่ยนพื้นที่ก่อสร้างเพื่อประโยชน์ใช้สอยตามความเหมาะสม และคัดแปลงให้สอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติงานจริง ด้านรูปแบบของอาคารควรเป็นอาคารเอกเทศ สวยงาม โปร่งตา ทาสีให้โดดเด่น และเพิ่มความสว่างในอาคาร ด้านการใช้วัสดุตกแต่ง ควรมีการตกแต่งบานประตูหน้าต่าง ใช้ปติมากรรม เช่น รูปปั้นตกแต่งบริเวณส่วนหน้าห้องสมุด และส่วนการใช้งานอื่นๆ อย่างเหมาะสม จัดภูมิทัศน์ให้สวยงามและเป็นธรรมชาติ เป็นต้น ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จัดหามุมต่างๆ เพิ่มเติม มีลานจอดรถเป็นสัดส่วนและมีบริการน้ำดื่ม ด้านการจัดพื้นที่ใช้สอย ควรขยายพื้นที่ใช้สอยให้มากที่สุด เช่นเวทีการแสดง การจัดมุมต่างๆ เช่น มุมเด็กอนุบาล มุมเด็กประถม มุมเด็กมัธยม และมุมผู้ใหญ่ ด้านการรักษาความสะอาด ควรจัดเวรให้นักเรียนมีจิตสาธารณะในการช่วยรักษาความสะอาดในอาคารให้นำใช้บริการ

3. การจัดบรรยากาศภายใน

3.1 รูปแบบทั่วไป

ห้องสมุดเน้นการจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ แยกออกเป็น 2 ด้าน คือ

3.1.1 ด้านวัตถุ หมายถึงวัสดุที่ใช้ตกแต่งภายใน โดยการเลือกใช้เฟอร์นิเจอร์ที่มีการออกแบบสำหรับการใช้งานเฉพาะได้อย่างเหมาะสม เลือกใช้สีที่สดใส สว่าง สบายตา หรือการตกแต่งบริเวณจุดต่างๆ ด้วยดอกไม้ รูปภาพ เป็นต้น

3.1.2 ด้านบุคคล คือ บรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดที่ได้รับการฝึกอบรมให้มีจิตสำนึกในการบริการ มีการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนจาก “ผู้คุมกฎ” หรือ “ผู้รักษาหนังสือ”

เป็นบรรณารักษ์ “นักค้นคว้า” คือมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการสืบค้นข้อมูล หรือ บรรณารักษ์ “นักแนะแนว” คือ สามารถแนะนำผู้ใช้ไปยังแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ได้ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนสร้างบรรยากาศที่ดีให้แก่ห้องสมุดทั้งสิ้น

3.2 รูปแบบของห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนบ้านโลกสูง

3.2.1 จุดแข็ง

1) จัดมุมพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นสัญลักษณ์ประจำโรงเรียนในโครงการพระราชดำริ ซึ่งพระองค์ทรงอุปถัมภ์ห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียน

2) จัดนักเรียนรับผิดชอบวันละ 5 คน ทำหน้าที่ดูแลความสะอาดบริเวณของห้องสมุดเป็นอย่างดี นอกจากนี้ห้องสมุดมีชีวิตได้นำนโยบาย “5 ส” มาใช้ในการดำเนินงานให้ห้องสมุดมีความ “สะอาด” ผู้ใช้ได้รับความ “สะดวก” บุคลากรรู้จัก “สะอาด” งานและสิ่งของให้เรียบร้อย ซึ่งจะช่วยเสริมสร้าง “สุขลักษณะ” และ “สุขนิสัย” ที่ดีทั้งผู้ให้และผู้รับบริการ

3.2.2 จุดอ่อน

การขาดระเบียบวินัยในการใช้บริการ เช่น ส่งเสียงดังรบกวน ทำให้ผู้ที่ต้องการอ่านหนังสือ หรือใช้บริการอื่นๆ ไม่มีสมาธิในการใช้บริการต่างๆ

3.2.3 แนวทางการพัฒนา

การสร้างจิตสำนึกทั้งผู้ใช้บริการและผู้ให้บริการให้ตระหนักถึงหน้าที่พลเมืองที่ดี มีวินัยในการใช้บริการของห้องสมุด เช่น เคารพกฎ กติกา มารยาทของห้องสมุดอย่างเคร่งครัด

4. ด้านครุภัณฑ์

4.1 รูปแบบทั่วไป

ครุภัณฑ์ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะครุภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการโดยจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ ครุภัณฑ์ที่ใช้โดยตรง เช่น ชั้นวางหนังสือ ตู้วางทีวี ตู้บัตรรายการ คอมพิวเตอร์ พัดลม โต๊ะ-เก้าอี้ โทรทัศน์ เป็นต้น และครุภัณฑ์ที่ไม่ได้ใช้โดยตรง

4.2 รูปแบบของห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนบ้านโลกสูง

4.2.1 จุดแข็ง

1) มีชั้นวางหนังสือเพียงพอเหมาะสมกับพื้นที่ให้บริการ
2) มีชุดทีวีโครงการปลูกปัญญาความรู้สู่นาคคพร้อมจานดาวเทียมจากบริษัท ทูคอเปอร์เรชั่นส์ จำกัด (มหาชน) ชุดแรกของโครงการ

4.2.2 จุดอ่อน

มีชุดคอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตน้อย ไม่เพียงพอ กับความต้องการของผู้ใช้บริการโดยเฉพาะผู้ปกครอง และคนในชุมชน

4.2.3 แนวทางการพัฒนา

ความต้องการด้านประเภทของครุภัณฑ์ ครุภัณฑ์ที่ผู้ต้องการให้จัดหาเพิ่มเติมได้แก่ ชุดคอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ที่นั่งอ่านหนังสือของผู้ปกครอง และคนในชุมชน ตู้กระจก สื่อสำหรับเด็กอนุบาล รถสำหรับจัดห้องสมุดเคลื่อนที่

5. ด้านทรัพยากรสารสนเทศ

5.1 รูปแบบทั่วไป

ห้องสมุดโดยทั่วไปควรมีทรัพยากรสารสนเทศลักษณะต่างๆ ดังนี้

5.1.1 ครอบคลุมทุกสาระการเรียนรู้ ตลอดทั้งสารคดีและบันเทิงต่างๆ ตามความต้องการของผู้ใช้บริการ

5.1.2 ครอบคลุมผู้ใช้บริการทุกกลุ่ม ทั้งกลุ่มเด็กอนุบาล กลุ่มนักเรียนระดับประถมศึกษา กลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษา กลุ่มครู กลุ่มผู้ปกครองนักเรียนและบุคลากรในชุมชน

5.1.3 มีทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เนื่องจากปัจจุบันเป็นยุค โลกาภิวัตน์ที่มีการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันไปทั่วโลก

5.1.4 มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการ ห้องสมุดที่ดีควรมีทรัพยากรที่ได้สัดส่วนกับจำนวนผู้ใช้บริการ

5.1.5 อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ใช้งานได้ดี

5.2 รูปแบบของห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนบ้านโลกสูง

5.2.1 จุดแข็ง

ห้องสมุดมีจุดแข็งในด้านการบริการทรัพยากรสารสนเทศแต่ละประเภท ดังนี้

1) จัดหาทรัพยากรสารสนเทศครอบคลุมทุกสาระการเรียนรู้ ส่วนใหญ่ใช้หนังสือของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษา เป็นหลัก

2) จัดหาทรัพยากรสารสนเทศหลากหลายประเภททั้งวัสดุตีพิมพ์ และวัสดุไม่ตีพิมพ์ ในปัจจุบันยังคงเน้นทรัพยากรสารสนเทศที่เป็นวัสดุตีพิมพ์เป็นสำคัญ

3) เปิดโอกาสให้ผู้ใช้บริการมีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การเสนอรายชื่อทรัพยากรสารสนเทศที่สนใจ การนำผู้ใช้บริการร่วมเลือกซื้อทรัพยากรสารสนเทศได้ถูกต้องตามความต้องการ

4) มีการจัดทำสถิติการใช้บริการทรัพยากรสารสนเทศแต่ละประเภทอยู่เสมอ เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการจัดซื้อ หรือเป็นข้อมูลพื้นฐานแก่สมาชิก

5.2.2 จุดอ่อน

ห้องสมุดมีจุดอ่อนในการบริการทรัพยากรสารสนเทศแต่ละประเภท ดังนี้

1) ผู้ใช้บริการมักให้ความเห็นว่าห้องสมุด “มีแต่หนังสือเก่าๆ” ทั้งที่ในความเป็นจริงห้องสมุดมีหนังสือใหม่เพิ่มขึ้นให้บริการทุกภาคเรียน แต่เนื่องจากปริมาณหนังสือเก่ามีจำนวนมากกว่าหนังสือใหม่ทำให้หนังสือใหม่ถูกกลืนไปกับหนังสือเก่า

2) ปริมาณทรัพยากรสารสนเทศด้านวารสาร หนังสือพิมพ์ เทปเสียง ซีดีรอม วีซีดี มีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ

5.2.3 แนวทางการพัฒนา

1) จัดนิทรรศการแนะนำหนังสือใหม่ให้ชัดเจนต่อเนื่องอย่างน้อยประมาณ 1-2 เดือน

2) จัดหาสารสนเทศประเภทที่ห้องสมุดยังไม่มี หรือยังมีน้อยเพิ่มเติมให้มากขึ้นเพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ

3) ควรเพิ่มจำนวนฉบับของหนังสือพิมพ์ และควรจัดมุมหนังสือพิมพ์เพื่อสะดวกในการใช้บริการ

4) ควรจัดหาสื่อโสตทัศนวัสดุประเภท วิดีทัศน์ วีซีดี ดีวีดี ซีดีรอม ประเภทบันเทิงคดีและสารคดี ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับอาชีพที่สร้างรายได้ ศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่า และวิทยาศาสตร์ที่น่ารู้ เป็นต้น ที่ทันสมัยและเพียงพอ โดยจัดบริการในลักษณะศูนย์วิดีโอ

6. ด้านบุคลากร

6.1 รูปแบบทั่วไป

6.1.1 เชิงปริมาณ ห้องสมุดที่ดีควรมีปริมาณบุคลากรพอเหมาะกับปริมาณงานที่ต้องปฏิบัติ หากมีจำนวนน้อยเกินไปอาจทำให้บุคลากรเกิดความท้อแท้และเบื่อหน่ายได้

6.1.2 เชิงคุณภาพ จำแนกออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านคุณวุฒิ ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพที่ได้จากการศึกษา ที่หลากหลายสาขา เช่น สาขาบรรณารักษศาสตร์ สาขาการบริหารจัดการ สาขาประวัติศาสตร์โบราณคดี สาขาคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ด้านคุณธรรม เจ้าหน้าที่บุคลากรห้องสมุดทุกคนเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกในการให้บริการ มีความเสียสละและรับผิดชอบในหน้าที่ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นการช่วยสร้างบรรยากาศให้ห้องสมุด “มีชีวิตชีวา” อยู่เสมอ

6.2 รูปแบบห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนบ้านโคกสูง

6.2.1 จุดแข็ง

สนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์ของห้องสมุดได้รับการพัฒนาตนเองให้มีความรู้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรห้องสมุดเข้ารับการอบรมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพเพื่อนำมาพัฒนางานให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์ในปัจจุบัน

6.2.2 จุดอ่อน

- 1) จำนวนบรรณารักษ์ และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมีไม่เพียงพอ ทำให้รับผิดชอบงานหนักเกินไป
- 2) บรรณารักษ์ห้องสมุดไม่ได้จบด้านบรรณารักษ์โดยตรง

6.2.3 แนวทางการพัฒนา

- 1) ควรจัดจ้างเจ้าหน้าที่ห้องสมุดที่จบบรรณารักษ์โดยตรง
- 2) รับสมัครผู้ปกครองนักเรียน หรือคนในชุมชนมาช่วยงานห้องสมุด

7. ด้านงบประมาณ

7.1 รูปแบบทั่วไป

ห้องสมุดควรได้รับงบประมาณที่ได้จากการจัดสรรจากเงินอุดหนุนรายหัวนักเรียนประจำปีที่ไม่เพียงพอต่อความจำเป็น เนื่องจากปัญหาสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาห้องสมุดและเป็นปัญหาสำหรับทุกหน่วยงานคือการ “ขาดงบประมาณ” หรือ “งบประมาณไม่เพียงพอ” ส่วนการบริหารงบประมาณควรให้สิทธิ์ห้องสมุดในการบริหารงบประมาณ ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานตามหลักจิตวิทยาการทำงานโดยทั่วไป นอกจากนี้ห้องสมุดควรมีนโยบายในการจัดหารายได้ด้วยวิธีการอื่นๆ อีก เพื่อให้ห้องสมุดมีรายได้เพียงพอต่อการดำเนินงาน

7.2 รูปแบบของห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนบ้านโลกสูง

7.2.1 จุดแข็ง

- 1) เป็นโรงเรียนนำร่องในโครงการห้องสมุดมีชีวิตของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ได้รับงบประมาณกรณีพิเศษในการพัฒนาห้องสมุด
- 2) เป็นโรงเรียนในโครงการพระราชดำริ องค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้รับงบประมาณกรณีพิเศษจากงบพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์
- 3) เป็นโรงเรียนในโครงการพระราชดำริ องค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้รับงบประมาณบริจาคจากธนาคารแห่งประเทศไทย

7.2.2 จุดอ่อน

งบประมาณอุดหนุนรายหัวนักเรียนที่ได้รับจากงบประมาณแผ่นดินของโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจำนวนจำกัด คือระดับอนุบาลหัวละ 1,700 บาท/ปี ระดับประถมศึกษาหัวละ 1,900 บาท/ปี และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหัวละ 3,500 บาท/ปี ซึ่งถือว่าน้อยมาก เมื่อเทียบกับระดับการศึกษาอื่นๆ เมื่อจัดสรรถึงห้องสมุดในอัตราส่วน 10 เปอร์เซ็นต์ของงบประมาณทั้งหมด ก็ถือว่ายังน้อยมาก

7.2.3 แนวทางการพัฒนา

จัดสรรงบประมาณที่ได้รับจากการจัดสรรจากโรงเรียน เป็นเงินอุดหนุนรายหัวนักเรียนประจำปีเพิ่มขึ้น และควรให้สิทธิ์ห้องสมุดในการบริหารจัดการงบประมาณดังกล่าวด้วยตนเองในรูปของคณะกรรมการ และงบประมาณที่ห้องสมุดจัดหาเอง ผู้ใช้บริการเสนอแนะวิธีการหารายได้หลายประการ คือ การจัดทำผ้าป่าสามัคคีจากศิษย์เก่า การให้บริการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อหางานให้แก่ผู้ปกครองนักเรียน/บุคลากรในชุมชน จัดอบรมอาชีพในชุมชน เช่น การเพาะเห็ด การทำเตาถ่านหุงต้ม โดยคิดค่าบริการที่เป็นธรรม

8. ด้านการจัดบริการ

8.1 รูปแบบทั่วไป

บริการทั้งหมดในห้องสมุดอาจจำแนกได้ ดังนี้

8.1.1 จัดระบบงานก่อนนำออกให้บริการ ได้แก่ การคัดเลือกและจัดหาทรัพยากร การจัดหมวดหมู่และทำรายการทรัพยากร การทำบรรณนิวารสาร การทำป้ายบอกตำแหน่งชั้นหนังสือและป้ายแนะนำอื่นๆ เป็นต้น

8.1.2 บริการทรัพยากรสารสนเทศ ได้แก่ การบริการวัสดุอ้างอิง บริการให้ยืมทรัพยากร หรือบริการยืมคืน บริการถ่ายเอกสาร ทบบริการสืบค้นข้อมูล เป็นต้น

8.1.3 บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้าหรือบริการสารสนเทศ ได้แก่ การช่วยการค้นคว้า การให้คำปรึกษา การให้คำตอบอ้างอิงแบบทันที การสืบค้นข้อมูล เป็นต้น

8.1.4 บริการสอบการใช้คอมพิวเตอร์ ได้แก่ การใช้สิ่งตีพิมพ์ การใช้สื่อมวลชน การสนทนา การนำเสนอด้วยสไลด์ทัศนวัสดุ การนำชมห้องสมุด การบรรยาย และกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

8.1.5 งานบริการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บริการให้คำปรึกษาส่วนบุคคล บริการผลิตทรัพยากรสารสนเทศและวัสดุที่เกี่ยวข้องอื่นๆ และการบริการชุมชน เป็นต้น

8.2 รูปแบบของห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนบ้านโลกสูง

8.2.1 จุดแข็ง

1) มีบริการพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้ในด้านต่างๆ ทั้งบริการโดยตรงและบริการโดยอ้อม ซึ่งห้องสมุดเปิดโอกาสให้ผู้ใช้บริการแสดงความคิดเห็นผ่านกล่องรับความคิดเห็นและนำข้อคิดเห็นดังกล่าวมาปรับปรุงบริการอยู่เสมอ

2) เป็นศูนย์บริการแหล่งเรียนรู้ให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และบุคลากรในชุมชน แห่งเดียวในเขตรัศมี 15 กิโลเมตร ที่พร้อมให้บริการสมาชิกมากและทันสมัยที่สุด

3) ปริมาณการให้บริการผู้ปกครองนักเรียนและบุคลากรในชุมชน จำนวน 564 ครั้วเรือน หรือ 2,907 คน ซึ่งถือว่ามึจำนวนมากเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ในเขตพื้นที่ห่างไกล กันดาร

8.2.2 จุดอ่อน

การประชาสัมพันธ์บริการของห้องสมุดชุมชนยังไม่ทั่วถึง และยังไม่มึสื่อประชาสัมพันธ์จากห้องสมุดชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ทำให้บุคลากรในชุมชนเข้าใช้ห้องสมุดน้อย

8.2.3 แนวทางการพัฒนา

- 1) ต้องการให้ห้องสมุดให้บริการยืม-คืน การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การแข่งขันสารานุกรม ห้องสมุดสัญจร ตอบปัญหาต่างๆ การสืบค้นข้อมูล การนำความรู้ ปรากฏชาวบ้านสู่อนาคต
- 2) การจัดเอกสารประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ผู้ปกครองนักเรียน คนในชุมชนมาใช้บริการให้มากที่สุด
- 3) ให้ดำเนินการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง อาชีพในชุมชน เช่น การเพาะเห็ดนางฟ้า การทำเตาถ่านหุงต้ม อย่างต่อเนื่องตลอด หรือจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับภูมิปัญญาอื่น เช่น การทอผ้าไหม การจักสานต่างๆ เป็นต้น

9. ด้านการจัดกิจกรรม

9.1 รูปแบบทั่วไป

การจัดกิจกรรม เป็นการดำเนินงานในโอกาสต่างๆ ของห้องสมุด ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่สารสนเทศใหม่ ส่งเสริมการใช้ห้องสมุด และผลที่ได้รับ คือ การประชาสัมพันธ์ห้องสมุด กิจกรรมที่ห้องสมุดสามารถดำเนินการได้ อาจจำแนกได้เป็นกิจกรรมในห้องสมุดและกิจกรรมนอกห้องสมุด เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการโดยห้องสมุด หรือหน่วยงานอื่น จัดเพื่อส่งเสริมการใช้ห้องสมุด เช่น การจัดงานสัปดาห์ห้องสมุด การจัดนิทรรศการ การจัดการบรรยายสาธิต อบรม สัมมนา เป็นต้น

9.2 รูปแบบของห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนบ้านโคกสูง

9.2.1 จุดแข็ง

กิจกรรมในโครงการห้องสมุดมีชีวิต กิจกรรมที่ห้องสมุดได้ดำเนินงาน สำหรับผู้ใช้บริการแต่ละกลุ่ม มีดังนี้

- 1) กลุ่มนักเรียน ห้องสมุดได้จัดโครงการ จำนวน 3 โครงการ คือ โครงการสารานุกรมไทย โครงการห้องสมุดสัญจร และโครงการค้นหาคนเก่ง เป็นโครงการนำร่องที่จัดให้นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 – 3 ตอบคำถามจากการค้นหาทุกสัปดาห์ ซึ่งโรงเรียนจะดำเนินโครงการอื่นๆ ที่เหมาะสมกับนักเรียนที่สามารถแสดงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม ต่อไป

2) กลุ่มครู ผู้ปกครองนักเรียน และบุคลากรในชุมชน ห้องสมุดได้จัดโครงการคอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้น และโครงการนำภูมิปัญญาสู่อนาคต เป็นโครงการนำร่อง หากโครงการดังกล่าวประสบผลสำเร็จ ห้องสมุดจะดำเนินการโครงการอื่นที่ผู้ใช้บริการมีความต้องการต่อไป

9.2.2 จุดอ่อน

ขาดบุคลากรในการดำเนินงานกิจกรรมโดยเฉพาะ กิจกรรมเป็นงานที่ต้องมีการวางแผนและเตรียมการล่วงหน้าเป็นระยะเวลาานพอสมควร และต้องมีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย โดยเฉพาะผู้จัดกิจกรรมและผู้เข้าร่วมกิจกรรม ดังนั้นจึงเป็นงานที่ต้องใช้บุคลากรที่มีทักษะความสามารถหลายด้าน

9.2.3 แนวทางการพัฒนา

1) ห้องสมุดจัดกิจกรรมเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในรูปของการอบรมเชิงปฏิบัติการ เชิญผู้ปกครองนักเรียน บุคลากรในชุมชนที่สนใจเข้าเยี่ยมชมห้องสมุด

2) เพิ่มจำนวนผู้รับผิดชอบงานห้องสมุดให้เพียงพอกับการดำเนินกิจกรรม

10. ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

10.1 รูปแบบทั่วไป

บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในห้องสมุดที่ผู้ใช้ส่วนใหญ่ต้องการอาจจำแนกเป็น 2 ประเภท ใหญ่ ดังนี้

1) บริการงานพิมพ์และงานกราฟิก หมายถึงการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการพิมพ์และการออกแบบกราฟิก

2) บริการสืบค้นข้อมูล หมายถึงการสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลรูปแบบต่างๆ วิธีการสืบค้นอาจจำแนกเป็น 2 รูปแบบ คือ ฐานข้อมูลที่ใช้สามารถสืบค้นได้ด้วยตนเอง และฐานข้อมูลที่ใช้ไม่สามารถสืบค้นได้ด้วยตนเอง

10.2 รูปแบบของห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนบ้านโคกสูง

10.2.1 จุดแข็ง

1) มีบริการอินเทอร์เน็ตในปริมาณที่เหมาะสม ห้องสมุดได้จัดมุมบริการอินเทอร์เน็ตไว้ให้ผู้ใช้บริการสืบค้นข้อมูลได้ด้วยตนเองจำนวน 8 เครื่อง

2) มีซีดีรอมให้บริการเพียงพอ

10.2.2 จุดอ่อน

ไม่มีบริการคอมพิวเตอร์เพื่อการพิมพ์งานและงานกราฟิก เนื่องจากห้องสมุดมีจำนวนคอมพิวเตอร์สำหรับการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต หรือผู้ใช้บริการพิมพ์งานไม่มีวินัยการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ คือไม่ยอมใช้โปรแกรมฆ่าไวรัสก่อนเปิดข้อมูลงาน

10.2.3 แนวทางการพัฒนา

เพิ่มจำนวนคอมพิวเตอร์ให้เพียงพอต่อการให้บริการ และมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นเรื่องสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตต่อเนื่องทุกปีการศึกษา

จากบริบทหรือสภาพปัจจุบันของการจัดบริการและการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนบ้านโคกสูงให้เป็นห้องสมุดมีชีวิตของผู้ใช้บริการทั้ง 4 กลุ่มและทั้ง 10 ด้านนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาพร สมจิตต์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาทรัพยากรของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะแหล่งอ้างอิงที่มีการเผยแพร่ทั้งในสื่อประเภทกระดาษและอิเล็กทรอนิกส์ โดยวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุดประเภทแหล่งอ้างอิงที่มีการเผยแพร่ทั้งบนสื่อกระดาษและอิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย เพื่อศึกษานโยบายการพัฒนาทรัพยากรของห้องสมุดประเภทแหล่งอ้างอิงที่มีการเผยแพร่ทั้งสื่อกระดาษและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรของห้องสมุดประเภทแหล่งอ้างอิงที่มีการเผยแพร่ทั้งสื่อกระดาษและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรประเภทอื่นๆ ในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่าห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐส่วนใหญ่ไม่มีการจัดทำเกณฑ์ และปฏิบัติในกระบวนการพัฒนาทรัพยากรอ้างอิงประเภทสื่อกระดาษและอิเล็กทรอนิกส์ในด้านต่างๆ และห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่ไม่มีการจัดทำนโยบายการพัฒนาทรัพยากรเป็น ลายลักษณ์อักษร มีจำนวนใกล้เคียงกับห้องสมุดที่มี นโยบายการพัฒนาทรัพยากรเป็นลายลักษณ์อักษร และปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุดประเภทอ้างอิงที่มีการเผยแพร่ ทั้งบนสื่อกระดาษและอิเล็กทรอนิกส์ มากที่สุดคืองบประมาณ รองลงมาคือ โครงการพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของสถาบัน นอกจากนี้บรรณารักษ์หัวหน้างานจัดหาทรัพยากร บรรณารักษ์หัวหน้างานบริการสารสนเทศ และหัวหน้างานห้องสมุดคณะ ส่วนใหญ่เห็นว่าการพัฒนาทรัพยากรแหล่งอ้างอิงที่มีการเผยแพร่ ทั้งบนสื่อกระดาษและอิเล็กทรอนิกส์นั้น มีผลต่อการวางแผนในการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุดประเภทอื่นๆ และสอดคล้องกับพิทักษ์ พรหมสถิตย์ (2545 : 46) ได้ศึกษาปัญหาการจัดการห้องสมุดของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ประกอบด้วยด้านต่างๆ คือ ด้านอาคารสถานที่ ด้านวัสดุห้องสมุด ด้านบุคลากร ด้านครุภัณฑ์ และด้านบริการ พบว่า ปัญหาทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ระดับปัญหาที่มากที่สุดคือ ความทันสมัยของห้องสมุด ขนาดของห้องสมุดมีพื้นที่น้อย นักศึกษาเข้าไปใช้มากทำให้แออัด คอมพิวเตอร์ ระบบออนไลน์ไม่เพียงพอ บรรณารักษ์ขาดมนุษยสัมพันธ์ ขาดความรู้ความสามารถในการให้คำแนะนำปรึกษา คอมพิวเตอร์ที่ใช้ค้นหาหนังสือไม่เพียงพอ เครื่องถ่ายเอกสารมีน้อย และยังสอดคล้องกับเดือนเพ็ญ รัชย์แพทย์ และคณะ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง โครงการห้องสมุดมีชีวิต เพื่อพัฒนารูปแบบบริการศูนย์วิทยบริการมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของท้องถิ่น และศึกษาปัญหาการใช้ห้องสมุดของผู้ใช้บริการ และเพื่อ

พัฒนาเครือข่ายสารสนเทศให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เครื่องมือที่ใช้ เป็นการ ประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) การสนทนากลุ่ม (Pocus Group) และการใช้ แบบสอบถาม กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะแก้ว และองค์การ บริหารส่วนตำบลท่าม่วง และประชาชนทั่วไป คณาจารย์ และบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต และกลุ่มเยาวชนในท้องถิ่น การวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยการหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า ด้านสภาพ ปัญหาของศูนย์วิทยบริการ พบว่า งบประมาณยังไม่เพียงพอ บุคลากรศูนย์บริการมีน้อย ขาดความรู้ และทักษะในการปฏิบัติงาน การให้บริการสารสนเทศทุกประเภทรวมอยู่ที่จุดเดียว – กั้นที่เดียวทำให้ ค่าเช่า ขาดการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ใช้บริการรายละเอียดการให้บริการฐานข้อมูล สำหรับด้านความ ต้องการใช้บริการทรัพยากรสารสนเทศ พบว่า การตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการสมัครเป็น สมาชิกศูนย์บริการคิดเป็นร้อยละ 85.00 ต้องใช้หนังสือในห้องสมุด คิดเป็นร้อยละ 73.21 ลักษณะ ของทรัพยากรสารสนเทศที่ต้องการใช้ คือ หนังสือ ตำรา คิดเป็นร้อยละ 62.38

การดำเนินโครงการห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนบ้านโคกสูง

1. โครงการสารานุกรมไทย

1.1 จุดเด่น

1.1.1 นักเรียนทุกคนมีความสนุกสนานในการตอบปัญหาชิงรางวัล เพราะ นักเรียนได้ทั้งความรู้แล้วยังได้รางวัลตอบแทนความสามารถของตน

1.1.2 นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านมากขึ้น รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

1.1.3 นักเรียนมีความกล้าในการแสดงออก อาสาครูในการนำเสนอข่าวสารให้ เพื่อนนักเรียนได้รับรู้หน้าเสาธงทุกวัน

1.2 จุดด้อย

1.2.1 นักเรียนส่วนหนึ่งยังไม่รู้วิธีการใช้หนังสือสารานุกรมไทยที่ถูกต้อง ทำให้ หนังสือส่วนหนึ่งชำรุดเสียหาย

1.2.2 สารานุกรมมีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอกับการให้บริการนักเรียน

1.3 แนวทางการพัฒนา

1.3.1 แนะนำวิธีการใช้สารานุกรมไทยที่ถูกต้อง โดยเฉพาะนักเรียนในช่วงชั้นที่ 1 และเด็กอนุบาล ยังเปิดหนังสือไม่ถูกวิธี ซึ่งนักเรียนชุมชนห้องสมุดแนะนำ

1.3.2 หาสารานุกรมไทยมาเพิ่มเติมให้เพียงพอกับการให้บริการ

2. โครงการห้องสมุดสัญจร

2.1 จุดเด่น

2.1.1 นักเรียนสามารถนำตะกร้าหนังสือไปอ่านได้ร่มไม้ ศาลา หรือส่วนอื่นๆ ที่มี บรรยากาศดี สวยงาม ทำให้มีความสุขในการอ่านหนังสือ

2.1.2 นักเรียนมีความมั่นใจในการอ่านออกเสียงให้เพื่อนฟัง

2.1.3 นักเรียนได้รับรางวัลจากผลการตอบปัญหาประจำสัปดาห์

2.2 จุดด้อย

2.2.1 นักเรียนเด็กอนุบาลและชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ส่วนใหญ่นำตะกร้ากลับคืนไม่อยู่ในสภาพเดิม หนังสือชำรุดในบางส่วน

2.2.2 รางวัลตอบแทนมีน้อยหรือราคาถูก

2.3 แนวทางการพัฒนา

2.3.1 อบรมแนะนำวิธีการใช้หนังสือ ดัดป้ายกฎ ระเบียบการใช้ในตะกร้าทุกใบให้นักเรียนฝึกปฏิบัติให้เป็นกิจวัตรประจำวันที่ใช้ตะกร้าเคลื่อนที่

2.3.2 ทำรางวัลตอบแทนผู้ชนะเลิศเพิ่มขึ้น เป็นเครื่องช่วยชักจูงให้นักเรียนรักการอ่านหนังสือจนเป็นนิสัย

3. โครงการค้นหาคนเก่ง

3.1 จุดเด่น

3.1.1 ทุกวันทำการนักเรียนทุกคนได้รับฟังนิทานจากเพื่อนเล่าให้ฟังทุกเช้าก่อนเข้าห้องเรียน วันละ 1 เรื่อง

3.1.2 นักเรียนกล้าพูดได้ว่าที่ระหว่างห้องเรียน หรือระหว่างระดับชั้นเรียน โดยใช้ความคิดของตนเอง แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์จากการอ่าน นักเรียนที่พูดได้ว่าที่ยังไม่ดีก็พยายามฝึกตนเองตลอดเวลา

3.1.3 นักเรียนรักการอ่าน เมื่อมีเวลาว่างจะหยิบหนังสืออ่านทันที

3.1.4 สามารถค้นหาคนเก่งเป็นตัวแทนของโรงเรียนในการประกวดกิจกรรมต่างๆ ในระดับกลุ่มเครือข่ายพัฒนา และในระดับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อเป็นตัวแทนไปแข่งขันในระดับภาคหรือประเทศต่อไป

3.2 จุดด้อย

3.2.1 นักเรียนส่วนหนึ่งไม่ค่อยมีโอกาสได้เป็นตัวแทนไปแสดงออกต่อหน้าเสาธงให้เพื่อนๆ ได้ชื่นชมความสามารถของตนนัก หรือมีโอกาสน้อยครั้ง เนื่องจากนักเรียนต้องหมุนเวียนกันให้ครบทุกคน

3.2.2 หนังสือนิทานที่จะให้นักเรียนอ่านและนำมาเล่านิทานมีจำกัด และเก่า

3.3 แนวทางการพัฒนา

3.3.1 เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกหน้าเสาธงทุกคน โดยเพิ่มกิจกรรมหน้าเสาธงมากขึ้น

3.3.2 จัดหาหนังสือนิทานเพิ่มขึ้นและมีเรื่องใหม่ๆ ทุกภาคเรียน

4. โครงการคอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้น

4.1 จุดเด่น

4.1.1 เขตชุมชน โรงเรียนห่างไกลกันดารมีอินเทอร์เน็ตใช้สามารถค้นคว้าสืบค้นเป็นการเปิดโอกาสความเสมอภาคเท่าเทียมในเขตเมือง

4.1.2 ครูมีแหล่งค้นคว้าข้อมูลเพื่อเตรียมการสอนได้ครบสมบูรณ์

4.1.3 นักเรียนสามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเองตลอดเวลา

4.1.4 ผู้ปกครองนักเรียน คนในชุมชนใช้บริการอินเทอร์เน็ตได้

4.2 จุดด้อย

4.2.1 คอมพิวเตอร์มีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อการให้บริการสืบค้นข้อมูล

4.2.2 ระบบงานดาวเทียมทรูวิชั่นส์ มีเพียงชุดเดียว น้อยเกินไป

4.3 แนวทางการพัฒนา

4.3.1 จัดหาคอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้นให้เพียงพอ โดยการจัดทำผ้าป่าเพื่อการศึกษา หรือหางบประมาณสนับสนุนเพื่อพัฒนาห้องสมุดมีชีวิตโดยเฉพาะ

4.3.2 จัดหาระบบงานดาวเทียมทรูวิชั่นส์เพิ่มเติมอย่างน้อยอีก 2 ชุด

5. โครงการปลูกปัญญา นำความรู้สู่นาคต

5.1 จุดเด่น

5.1.1 นักเรียนได้รับความรู้ใหม่ๆ ทุกวัน

5.1.2 ทุกคนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงจากปราชญ์ชาวบ้าน โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มขึ้น 2 เรื่อง คือ เรื่องการเพาะเห็ดนางฟ้า และการทำเตาถ่านหุงต้ม

5.2 จุดด้อย

5.2.1 นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน คนในชุมชนส่วนหนึ่งไม่ได้เข้ารับการอบรมเนื่องจากจำกัดด้วยจำนวนผู้เข้ารับการอบรม

5.2.2 งบประมาณมีจำนวนจำกัด

5.3 แนวทางการพัฒนา

5.3.1 เพิ่มจำนวนรุ่นของการอบรมให้มากขึ้นเพียงพอกับความต้องการของผู้ใช้บริการ

5.3.2 ขอรับงบประมาณสนับสนุนจากผู้ปกครอง คนในชุมชน องค์กรบริการส่วนตำบล หรือองค์กรบริหารส่วนจังหวัด

จากความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียน และคนในชุมชนที่มีต่อการดำเนินงานตามโครงการทั้ง 5 โครงการของห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนบ้านโคกสูงนั้นได้สอดคล้องกับงานวิจัยณัฐกรณ์ สงปริดา (2549 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง

การศึกษาแรงจูงใจในการเรียน กลุ่มสนใจ (อินเทอร์เน็ต) ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบแรงจูงใจในการเรียน กลุ่มสนใจ (อินเทอร์เน็ต) ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร 3 ใน 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาตนเอง การมีส่วนร่วมในสังคม การยอมรับเข้ากลุ่มต่างวัย และการแสวงหาความรู้ โดยจำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และความรู้พื้นฐานการใช้ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนอินเทอร์เน็ต โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาพบว่า ด้านการพัฒนาตนเอง และด้านการแสวงหาความรู้ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในสังคมและการยอมรับจากกลุ่มต่างวัย อยู่ในระดับปานกลาง และการเปรียบเทียบแรงจูงใจในการเรียน กลุ่มสนใจ (อินเทอร์เน็ต) ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร 3 ใน 4 ด้าน จำแนกตามเพศ พบว่า แรงจูงใจในการเรียน ทั้งโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของเบ็ญจพันธุ์ ทองตัน (2550 : บทคัดย่อ) การวิจัยประเมินโครงการห้องสมุดเฉลิมพระเกียรติ 50 พรรษาขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดภูเก็ต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานของโครงการตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด และเพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อผลการดำเนินโครงการตามขั้นตอนที่กำหนด รวมทั้งปัญหาอุปสรรค แนวทางปรับปรุงการดำเนินงานและข้อเสนอแนะ ประชากรที่ใช้ ได้แก่ ประชาชนผู้ใช้บริการห้องสมุดทั้ง 4 แห่ง และผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ผู้บริหาร สมาชิกสภา และเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต กลุ่มตัวอย่างสุ่มแบบเจาะจง ทั้งหมด 367 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความเชื่อมั่น เท่า .87 และการสัมภาษณ์ระดับลึก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า สำนวความพึงพอใจของประชาชนและการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการตลอดจนการดำเนินงานโครงการห้องสมุดเฉลิมพระเกียรติ 50 พรรษาในภาพรวมทั้งจังหวัด พบว่า มีความพึงพอใจในภาพรวมทุกประเด็นอยู่ในระดับมาก และสำวความพึงพอใจต่อผลการดำเนินโครงการในภาพรวมทั้งจังหวัด พบว่า มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากส่งเสริมให้นักเรียน เยาวชน ประชาชนรักการอ่านหนังสือมากยิ่งขึ้น